

Translation Studies: Moving Boundaries VIII. EST Congress

(Aarhus, University of Aarhus, Department of Business
Communication, 2016. szeptember 15. – 17.)

Bozsik Gyöngyvér

E-mail: bozsik.gyongyver@invtel.hu

2016 szeptemberében tartották a *European Society for Translation Studies* három-évente megrendezésre kerülő, immár nyolcadik kongresszusát, ezúttal a dániai Aarhusban, ahol több mint 400 résztvevő hallgatta a 22 panelre osztott előadásokat.

Az esemény első napján a megnyitót követően – ahol *Thomas Pallesen*, a rendező egyetem dékánja, *Anthony Pym*, az EST leköszönő elnöke, valamint *Helle V. Dam*, a szervező bizottság elnöke köszöntötte az egybegyűlteket – *Andrew Chesterman* tartotta meg nyitóelőadását *Moving Conceptual Boundaries: so what?* címmel.

Chesterman előadásában elsőként a „Platypus concept”-ről (kacsacsőrüemlős-konceptió) beszélt, ami alatt azokat az új gondolatokat, megközelítéseket értette, amelyek a fordítást kicsit új oldalról kívánják vizsgálni (pl. a fordító eltérő szerepét boncolgatják vagy éppen egyéb, más diszciplínához tartozó feladatokkal ötvözik azt, esetleg eddig nem elemzett szempontjait tekintik át). Erre számos példát is hozott, kezdve az ideiglenes online fordítói csoportoktól a „fansubbing” jelenségig. Az előadó később a fordítással kapcsolatos változatos koncepciók kérdéséről tárgyalt. Bemutatta, hogy egy fajta újramarkázási (*rebranding*) hullám következtében a fordítási tevékenység sok esetben egyéb címszavak alatt jelenik meg (pl. lokalizáció, transzkreáció stb.), kérdés viszont, hogy ez a fajta innováció jár-e bármiféle hozzáadott értékkel, illetve az is, hogy ezek az új koncepciók vajon milyen hatással lesznek a már meglévőkre. Mindenesetre a változás nyilvánvalóan érezhető, így elkerülhetetlen, hogy a fordítói szakma foglalkozzon vele.

A nyitóelőadást követően számos panel közül válogathattak az érdeklődők. Témaként előkerült az egyre több kérdést felvető lingua franca-ként használt angol nyelv, ahol az előadók többsége felhívta a figyelmet arra, hogy a szakemberek részéről különös figyelmet és a szokásostól eltérő munkamódszert, hozzáállást igényel a fordítói-tolmács feladatok ellátása abban az esetben, ha az angol a kommunikáló felek egyikének sem anyanyelve, különös tekintettel például a hatósági tolmácsolási eseményekre, vagy éppen az uniós intézményekben felmerülő nyelvi közvetítői feladatokra. A nap során a többi panel kitért a hírfordítás jelentette kihívásokra az adaptáció, a transzfer és a fordítástudomány terén, a jogi fordítás és tolmácsolás kérdéskörére, a fordítás politikájára, valamint a fordító- és tolmácsképzés értékelési kérdéseire. Már itt, az első nap

során is megmutatkozott, hogy a közösségi tolmácsolás az utóbbi időszakban tapasztalt migrációs válság hatására jelentős fejlődésnek indult: a panelek jelentős hányadában szó esett róla.

A második nap (2016. 09. 16.) a Dublinból érkező *Sharon O'Brian* előadásával (*Shifting Paradigms in Translation Technology and their Impact on Translation*) vette kezdetét, aki a gépi fordítás tematikájával foglalkozott. A terület egy új irányára, az ún. NMT-re (neural machine translation) is kitért, ami egyfajta mesterséges, a természetes neurális hálózat mellett működő rendszer. Lényege, hogy a programok a bevitt adatokból képesek a tanulásra, ami a későbbiekben a fordító segítségére tud lenni. Az előadó véleménye szerint ez az új rendszer elsősorban a már meglévő SMT-vel (statisztikai gépi fordítás) együtt lesz igazán hasznos társa a fordítónak. Természetesen kérdés, hogy mely nyelveken lehet egy ilyen rendszer működőképes, és természetesen a gép vs. ember kérdéskör felvetése sem maradhatott ki az előadásból. Ezt követően O'Brian további gondolatokat is felvetett, így például a felhőalapú szolgáltatások adatbiztonsági, etikai vonatkozásait, illetve a fordító és a számítógép közti kapcsolat szorosabbra fűzésének, személyre szabásának szükségességét (adaptáció, perszonalizáció).

Az előadást követő panelek tárgyalták a fordítás és a tolmácsolás közti határvonalak eltűnése következtében megjelenő új kutatási irányokat, a fordítás értékelésének témáját, a professzionális és nem professzionális fordítás, illetve tolmácsolás összemosódását, de volt szó a fordítás- és tolmácsoláskutatás legújabb neuropszichológiai vonulatairól és a nyelvfeldolgozás tolmácsolási szempontú kutatásáról is. Az előadásokban bemutatott eredményeknek gyakorlati hasznuk is van, hiszen segítségükkel célzottabb és eredményesebb oktatási módszereket lehet bevezetni. Hervais-Adelman előadásából például a hallgatók megtudhatták, hogy konkrét agykérgi változásokat okoz a szinkrontolmácsolás, elősegítve a még hatékonyabb munkavégzést. Esly Struys vizsgálatainak eredményeiből kiderült, hogy a munkamemória és a verbális memória a tapasztalat növekedésével párhuzamosan fejlődik, ugyanis csökken a kognitív kontroll. George Christodoulides a prozódia kérdésével foglalkozott, rámutatva arra, hogy a kognitív terhelés növelésével a szinkrontolmácsolás expresszivitása csökken és a beszédhang is szűkebb intervallumban változik, amin a beszéd vagy téma előzetes ismerete jelentősen javíthat. Ez egyértelműen összecseng a tolmácsolás előzetes felkészülési igényével, amelyet ez a vizsgálat tudományosan is alátámaszt.

A paneleket követően a napot az EST taggyűlése zárta, ahol a következő időszakra a Koppenhágai Egyetem professzorát, *Arnt Lykke Jakobsen* választották elnöknek, illetve arról is döntés született, hogy a következő kongresszust – meglepő módon – Dél-Afrikában rendezik meg.

A harmadik nap (2016. 09. 17.) az eddigiektől eltérően, a panelekkel vette kezdetét. Az első az audiovizuális fordítás különféle szegmenseit (színház, opera, feliratozás, megfelelés a speciális igényű hallgatók igényeinek, *accessibility* stb.) vizsgálta. Louise Fryer a látássérültek számára készült AD (audio description) speciális kívánalmairól beszélt, külön kiemelve az érintett előadások különféle szereplői közti együttműködés szükségességét. Ebben a szekcióban beszélt még Bozsik Gyöngyvér is, aki Bartók *A kékszakállú hercegvára* című operájának öt angol nyelvű fordításán keresztül mutatta be az opera-

fordítás speciális feladatait, valamint az énekelhetőség problematikáját. A szekció előadásait követően élénk vita alakult ki a résztvevők között az anyanyelvi éneklés szükségességéről, illetve megvalósíthatóságáról, és megállapították, hogy a téma megérdemelne egy külön konferenciát.

A későbbi panelek érintették még a fordításkutatás bizonyos, talán kevésbé tárgyalt határterületeit (kreativitás, stresszkezelés, műfordítás), az intralingvális fordítást, a fordító státuszát, a tolmácsolás minőségi kérdéseit, a fordítás ergonómiáját, illetve annak diszciplínákon átívelő jellegét, valamint a fordítás és a politika kapcsolatát. A közösségi tolmácsolás kérdésköre itt is felmerült, többek között Balogh Katalin és Heidi Salaets előadásában, akik a bírósági tolmácsolás videokonferencián keresztül megvalósult módszeréről, annak etikai kérdéseiről, valamint a képzés szükségességéről beszéltek. Mivel náluk Leuvenben már megvalósult a hatósági tolmácsképzés gyakorlata, valóban hasznos, bizonyítottan jó ötletekkel és tanácsokkal tudtak szolgálni a hallgatók számára.

Az utolsó konferencianap (2016. 09. 18.) nagyelőadását *Sandra Hale* (University of New South Wales) tartotta a közösségi tolmácsolás kutatásáról (*Moving Boundaries through Community Interpreting Research*). Az előadás nagyszerűen rámutatott arra, miért is igényel különleges figyelmet a közösségi tolmácsolás, miért szükséges speciális képzésben részesíteni az abban résztvevő tolmácsokat, végezetül pedig miért kell a képzést a többi résztvevőre (bírák, rendőrök, ügyészek stb.) is kiterjeszteni. Az előadásban ismertetett kutatások vizsgálták a konszekutív és a szinkrontolmácsolás eredményessége közti különbséget bírósági körülmények között, és bár tartalmi különbségeket nem mutattak ki, az egyértelműen kiderült, hogy a szinkrontolmácsolás kevésbé megterhelő a hallgatóság számára, mint a konszekutív. Egy másik, az előadásban bemutatott kutatás a kétnyelvűek és a képzett (közösségi) tolmácsok közti különbségeket vizsgálta, és arra a megállapításra jutott, hogy a szakképzett tolmácsok minden tekintetben (pontosság, megbízhatóság, szerethetőség) szignifikánsan jobb eredményeket kaptak a hallgatóságtól, mint a kétnyelvű „tolmácsok”, tehát a képzés szükségességét ezek az eredmények is – számos korábbi előadásban elhangzottalhoz hasonlóan – alátámasztották. Tekintettel arra, hogy a hatósági/közösségi tolmácsolás egyre inkább teret nyer az európai-globális politikai viszonyok és elsősorban a migráció következtében, elengedhetetlen, hogy a nyelvi és kulturális közvetítésért felelős fordító-tolmács szakma mélyrehatóan foglalkozzon ezzel a kérdéskörrel, valamint a célzott szakképzés kidolgozásával.

Összességében elmondható, hogy az aarhusiak nagyon jó munkát végeztek, hiszen kellemes környezetben jól szervezett, igényes, tartalmas programot állítottak össze, ahol a műfordítótól kezdve a tolmácsoláskutatón át a gépi fordítás iránt érdeklődőig mindenki megtalálhatta a számára érdekes, izgalmas előadókat és előadásokat. Ahogy azt Sandra Hale professzorasszony is összegezte, egy ilyen esemény igazán alkalmas arra, hogy „új horizontokat nyisson, lássuk, mivel foglalkoznak mások, és így ezeket is beépíthessük saját kutatásunkba. Kapcsolatépítés, tanulás másoktól és saját kutatásaink megosztása” – erről szól egy ilyen kongresszus. Csupán az sajnálatos, hogy a következő alkalommal valószínűleg alacsonyabb lesz a részvétel, hiszen egy dél-afrikai utat kevesen engedhetnek meg maguknak...